

Små krukker fra Ribe

Af Per Kristian Madsen

De i alt 18 små blyglaserede pibelskrukker, som er udgangspunkt for denne artikel, er af interesse på flere måder. Dels er det usikkert, hvad de har været brugt til, dels er deres datering og især deres oprindelse uvis, og endelig er de sjældne, men spiller på trods heraf tilsyneladende en rolle for forståelsen af den glaserede keramik fremkomst i Sydskandinavien. En gennemgang af disse Ribe-fund vil forhåbentlig øge mulighederne for at besvare de spørgsmål, der knytter sig til gruppen. De af fundene, som er gjort før 1970, blev allerede fremlagt og diskuteret af Mogens Bencard i 1972 (1), men flere forhold gør, at en ny, samlet artikel med katalog er på sin plads.

Når ordet krukker indgår i titlen, skyldes det, at det er under denne betegnelse, vore to ældste fund af slagsten, kat. 1-2, blev indført i Den antikvariske Samlings protokol i 1880. Siden da er der kommet flere til, og de spreder sig som kortet over Ribe viser det, ujævnt over byen (fig. 1). Der er en tydelig tendens til, at den del af byområdet øst for domkirken, mellem denne og åen, som vides at være dannet ved langvarige opfyldninger (2), har givet de fleste fund, kat. 3-5, 7-13 og 15-17. Endvidere er det måske værd at lægge mærke til, at der i et par tilfælde er tale om parvis optræden, kat. 1-2 og 3-4, samt at der inden for det omtalte østlige afsnit af byen er påfaldende mange fund fra Overdammens sydside, matr.nr. 42 og 43, kat. 7-13. De nuværende grunde på denne side af gaden udgjorde efter alt at

dømme en del af en torveplads, Fisketorv, fra engang omkring midten af 1200-årene og frem til torvets nedlæggelse og udstykning i begyndelsen af 1400-årene (3). Når hertil kommer, at flere andre fund er gjort i handeleggaden Grønnegade, kat. 15-17, er det jo fristende alene ud fra fundstederne og disses fordeling i byen at tolke de små krukker som torve- og handelsvarer i middelalderbyen Ribe. Nogle er drattet over bord fra fartøjer i åen, andre trådt ned i jorden på torvepladsen.

Af den, hvem dette festskrift er tilegnet, blev imidlertid et helt kuld af middelalder-arkæologer indstændigt formanet til at betragte arkæologiske udbredelseskort som noget nær selve Fandens værk (4). I virkelighedens verden er det da også sådan, at når der optræder så mange fund på matriklerne syd for Overdammen, er det for det første på grund af større byggearbejder de pågældende steder i 1960-ernes første del, for det andet, fordi man på Den antikvariske Samling simpelthen var opmærksom på netop den type, vi her har at gøre med. Dette forklarer, hvorfor selv små fragmenter allerede ved indførslen i protokollen er blevet henført til gruppen, f.eks. kat. 7, 9 og 10.

Dette forhold advarer på den ene side kraftigt mod at tage fundhyppigheden for pålydende, når det gælder tiden før 1960-erne. På den anden side giver det vel en sikkerhed for, at den store mængde fund, som siden kom fra de følgende års Ribe-udgravninger, reelt ikke har rummet flere små krukker eller stykker deraf, end

Fig. 1. Ribe by, numrene refererer til kataloget og viser fundstedet for de små krukker og figurer, der kan stedfæstes. Nogle kan kun henføres til en bestemt gadestrækning. Med gråskravering er vist åens sandsynlige udbredelse vestpå, før opfyldningerne satte ind (ef. Madsen og Mikkelsen 1985). Tegning: Børge H. Nielsen.

kataloget viser, kat. 14. Der er således ingen af slagsen blandt de talrige, men endnu upublicerede middelalder-skår fra udgravningerne på nordsiden af Ribe å i 1970-erne (5). Indtil sommeren 1987 var det samme tilfældet med den række af udgravninger, som siden 1980 er foretaget i Ribes vestlige del, herunder på Ribarhus (6). Det hidtil seneste fund, fra udgravningen ved den nuværende Bispegård, kat. 18, er af en lidt anden type end den ellers kendte, men udmærker sig ved præcise oplysninger, herunder en sikker lagmæssig placering (7). Laget, hvori den særprægede, lille krukke lå, rummede mængder af skår, deriblandt af rhinsk stentøj, men da der er tale om et lag blandt mange i en successiv opfyldning af en grøft, kan man forestille sig en sammenblanding af ting af forskellig alder. Den lille krukke er derfor ikke nødvendigvis jævnaldrende med stentøjet, der må henføres til senmiddelalderen (8).

Krukken fra udgravningen i Grønnegade, kat. 16, lå, som udgraveren, Jens Erik Petersen, har omtalt det i sin publikation, muligvis i et omrodet lag fra 1200-årene (9). Kat. 14 fra Sønderportsgade hører hjemme i et lag, der af udgraveren, Mogens Bencard, er dateret til 1200-årenes første del, og som i øvrigt er den pågældende udgravnings ældste lag med indslag af glaseret lertøj (10).

Resten af de små krusker fra Ribe er enten slet ikke behæftet med oplysninger, kat. 6, de knyttes kun til et fundsted, kat. 1-5, 7, 8, 15 og 17, eller de er fra udgravninger, hvor den anvendte teknik gør risikoen for sammenblanding af ting fra aldersmæssigt vidt forskellige lag og gruber overhængende. Der tænkes her på matr. nr. 42, syd for Overdammen, kat. 9-13. Udgravningen skete i kunstige lag, bl.a. i de huller, der var beregnet til funderingsbrønde, og indsamlingen af keramik har måske ikke hele tiden været lige omhyggelig. En portion på ca. 1400 skår fra samme grundgravning, der

indkom til Samlingen i 1983, er karakteristisk nok domineret dels af iøjnefaldende skår, dels, for de gråbrændte varers vedkommende, af store skår. Den rummer foruden højmiddelalderlig keramik også en del af de gråbrændte, forholdsvis blødbrændte varer, som har vist sig at karakterisere tiden før ca. 1200 (11).

Ribe-fundene giver altså kun modstridende dateringsvidnesbyrd, med mindre da, at de små krusker har været lavet og brugt i hele perioden fra 1200-årenes første del og til engang efter 1300. Dette virker ikke i sig selv sandsynligt, da der er et tydeligt enhedspræg over dem, både hvad angår form – her er kat. 2 og 18 undtagelser – materiale og glasering. De er alle af pibelmasser, lidt skæve i formen efter drejningen, og glasuren har tendens til afflagning, ligesom den, måske på grund af opholdet i jorden, spiller i lustreagtige, sorte toner. Endelig bindes kruskerne sammen af de små lerkugler, som de rummer, eller må antages at have indeholdt. Et bemærkelsesværdigt træk ved flere er, at de bærer ét til tre aftryk på ydersiden, hvor diameteren på korpus er størst, som om man før brændingen har holdt krukken med en form for tang eller lignende, kat. 1, 3, 4, 6, 11, 13 og 16. Der må alt i alt være tale om en fælles værkstedstradition. Under alle omstændigheder har det krævet særlig kunnen at dreje et så lille kar op, tilmed uden om kuglen i dets indre. Ikke mindre svært må det dernæst have været at glasere og brænde, uden at kuglen satte sig fast på indersiden af krukken, uanset om den var brændt før den kom i krukken eller ej. Det første forekommer mest sandsynligt, og måske har kuglen under brændingen været ophængt i et arrangement af metaltråd på tværs af kruskens åbning? Noget beviseligt gæt er dette ikke, men det synes klart, at kuglen har været en afgørende forudsætning for kruskens funktion.

Da de første to krusker, kat. 1-2, indkom til Samlin-

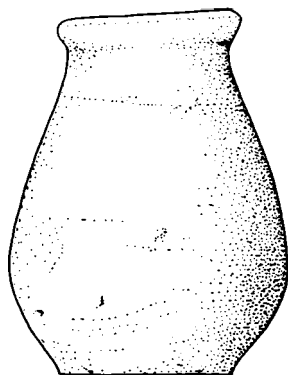

Fig. 2. Såkaldt salvekrukke af rødbrændt ler og med blyglasur på det indvendige af randpartiet. Krukken er fisket op af graven omkring Riberhus, ASR mus.nr. 8794. Tegning: Aage Andersen, 1:1.

gen, blev de tolket som »et Slags Bjelder eller Rangler, idet der inden i hver af dem findes en løstliggende Sten« – uanset den ene, kat. 2, mangler kuglen i dag. Samme forklaring – at der er tale om rangler – giver Mogens Bencard i 1972, idet krukkerne af ham opfattes som legetøj på linie med nogle små dyre- og menneskefigurer, der ligeledes er af glaseret pibeler, og som også er fundet i Ribe, kat. 19-22 (12). Oplysningerne om disse figurer er sparsomme, og selv om de to grupper har tekniske fællestræk, f.eks. hvad angår glasuren, er det ikke givet, at deres funktion var den samme. En anden, når det gælder krukkerne, er nævnt af Jens Erik Petersen, nemlig at de har indeholdt parfume eller anden tyktflydende væske, der havde let ved at skille, og som kuglen ved omrystning af krukken hjalp med til at samle. Små metalkugler i nutidens flaconer til neglelak er tænkt på den måde (13). Uden nærmere begrundelse er flere af småkrukkerne i museumsindsørlserne i øvrigt blevet betegnet som salvekrukker, samme navn, som andre små kar af ler- eller stentøj – men uden

kugler (fig. 2) – går under i litteraturen (14). Vore små krukker kunne måske tænkes at have rummet velduftende væske, og have fungeret som en art datidens lugtedåser og balsambøsser?

Det skal endvidere nævnes, at de hele og næsten komplette af krukkerne, kat. 1, 3-6, 13, 15, 16 og 18 er fine som fløjter. Blæser man henover deres munding, fløjter de højt og klart, men uden at kuglen, som i en trillefløjte, trimler rundt og dermed bidrager til tonen. Fløjter eller piber er kendt i middelalderen, men en identifikation, sådan som den her antydes, er vanskelig – blandt andet fordi vi aldrig kan bevise, om fløjteriet er tilsigtet – det lader sig jo gøre ved de fleste små krukker eller flasker (15).

At dømme efter udformningen må der være tænkt på, at noget skulle kunne hældes i og ud af krukkerne, og det er også muligt at binde over åbningen på dem. Som rangler for småbørn synes de ikke helt vellykkede, dels på grund af den ekstreme lidenhed, kat. 13, dels fordi rasleriet lykkes meget bedre, når der er et egentligt skaft på ranglen. Sådan har man i hvert fald lavet den eneste sikre rangle af brændt ler fra middelalderen, som kendes fra Ribe (fig. 3).

Mogens Bencard fremhæver gruppens fællespræg i sin artikel fra 1972 og peger på en række parallelfund, bl.a. fra Bergen, hvor et ukendt antal identiske små krukker og figurer er fundet. De er omtalt af Asbjørn Herteig, og det er af interesse, at nogle af de bergensiske krukker kan dateres så forholdsvis tidligt som slutningen af 1000-årene og begyndelsen af 1100-årene (16). Herteig henfører dem forsøgsvis og uden nærmere begrundelse til Hannover-området, og Bencard tilføjer i den forbindelse endnu et par fund fra Tyskland. Ligeledes omtaler han fra Nederlandene og Frisland henholdsvis små krukker og figurer. Bencards konklusion er, at der må søges et fælles oprindelsessted for

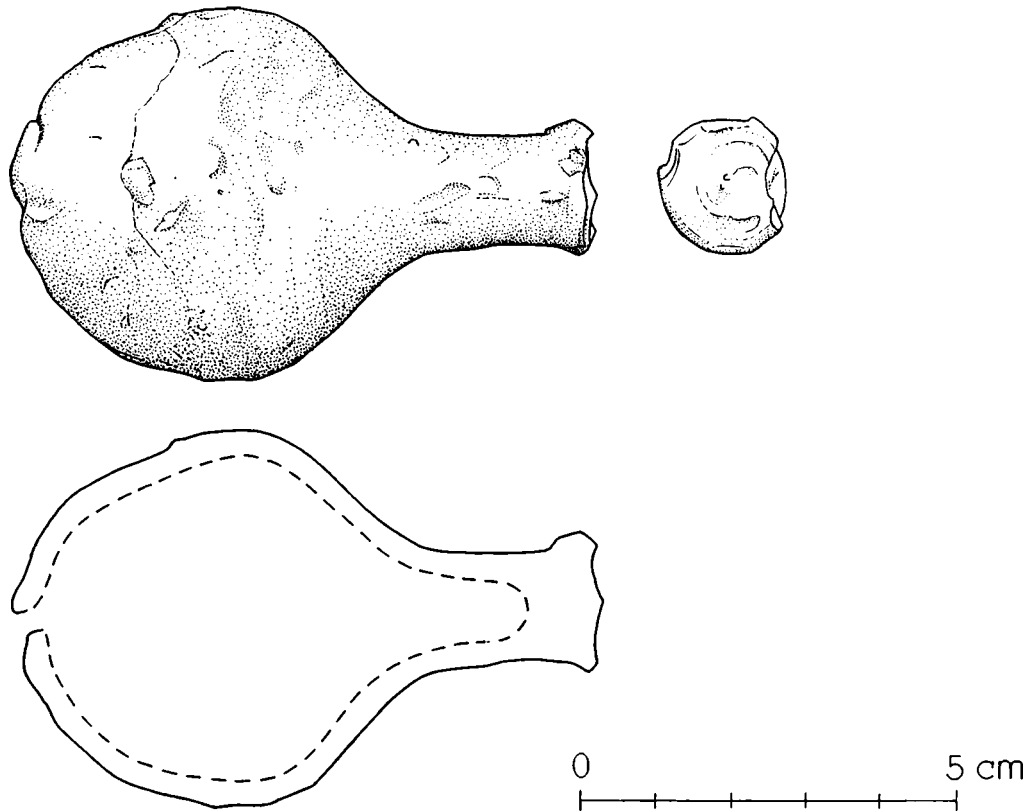

Fig. 3. Rangle af gråligt, brændt ler med delvist glaseret yderside, fundet i en brønd på Ribe Kathedralskoles område og sandsynligvis fra 1300-årene, ASR mus.nr. D 16017. Tegning: Aage Andersen. 1:1.

denne ensartede gruppe. Selv foreslår han enten Paffrath i det rhinlandske, Belgien eller Nordfrankrig (17).

Af andre eksempler på små, blyglaserede pibelerkrukker kan nævnes mindst to fra Pfalz Tileda i det nuværende Østtyskland, dateret til anden del af 1100-årene eller senere (18), mulige paralleller i henholdsvis Göttingen og Braunschweig (19), samt de fire fund fra Ribe, som er gjort efter 1972, kat. 15-18. Endvidere er

der i Sct. Godehards kirken i Hildesheim fundet seks småkrukker, der var anvendt som relikviebeholdere, indemuret i hovedskibets piller. Krukkerne, der næppe indeholdt kugler, er fra 7-10 cm høje og 8-10 cm i diameter, samt glaseret med en grøngul til brungul glasur. Desuden er de forsynet med en omløbende rullestempeldekoration af små rudeformede figurer – et træk, der minder om en tilsyneladende uglaseret kruk-

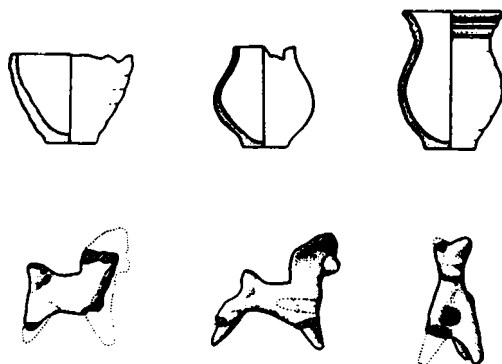

Fig. 4. Tre miniaturekrukker af blyglaseret pibeler samt to tilsvarende hestefigurer, fundet ved udgravningen på Schild i Slesvig. Ef. Lüdtke 1985, Taf. 38. 1:3.

ke, der er fundet på Pfalz Tileda (20). Alle krukker var lukket med et voksaftryk af et abbedsegl, hvis indehaver fungerede fra 1136 til i hvert fald 1155. At krukkerne skulle være indemuret i hans embedsperiode, er højst sandsynligt, eftersom kirken var under opførelse i årene efter 1131, hvor Godehard blev kanoniseret, og fordi skikken at indemure relikvier i øvrigt ser ud til at høre hjemme på den tid. Blot vides det, at den pågældende seglstampe stadig anvendtes så sent som 1302 (21), så fuldstændig sikkerhed for dateringen af dette spændende fund er der ikke. Det er derfor kun med forbehold, at de små relikviebeholdere kan sættes i forbindelse med blyglasurens fremkomst i det hele taget (22).

Af stor interesse er de nyere fund i Slesvig og Lübeck. I Slesvig er der tale om fragmenter af to dyrefigurer samt om tre miniaturekrukker, hvoraf kun én er helt bevaret (fig. 4). Alle stykkerne er af pibeler og bærer en ensartet blyglasur, som går helt over i det sorte, muligvis på grund af opholdet i jorden. Om der engang var en kugle i de to delvist bevarede krukker,

vides ikke – i den komplette er der ingen. Dateringen af disse stykker kan med en vis usikkerhed gå tilbage til omkring 1200 ifølge Hartwig Lüdtke. I denne forbindelse peger Lüdtke på, at disse små lerarbejder, på trods af, at de er fremstillet af fremmede lersorter, dog alligevel kunne tænkes at være lavet i f.eks. Slesvig. Der er bevisligt importeret pibeler, anfører han, nemlig til dekoration på rødbrændte, glaserede kander, og der ville derfor ikke umiddelbart være noget til hinder for, at man også lavede hele, glaserede småkar af importeret ler (23).

Lüdtke knytter således bevidst de små pibelersprodukter sammen med den blyglaserede, rødbrændte keramik, hvis indførelse i Slesvig som nævnt sættes til omkring 1200. Siden han fremsatte denne teori, er der dels fundet flere små krukker, dels opnået nye dateringer af glaseret lertøj. Krukken fra Lübeck er nemlig fra en dendrokronologisk daterbar sammenhæng i udgravningen i Gr. Petersgrube. Den er havnet i jorden før 1173, og om et tilsvarende fund fra Alt Lübeck gælder, at den dendrokronologiske undersøgelse sætter dets datering til omkring 1100, i hvert fald før 1138 (24). Endvidere er det – tildels på baggrund af den ovennævnte udgravning – påvist, at rødbrændt, glaseret lertøj findes i Lübeck før det dendrokronologisk fastlagte år 1173, hvilket svarer til forholdene i Ribe. En række andre fund, som må sættes til før 1200, kan inddrages i diskussionen, sådan som W. Erdmann har gjort det, og der er i dag næppe rimelig grund til at fastholde den ellers herhjemme så stærkt indarbejdede »standard-datering« for det glaserede middelalderlertøj, når det gælder det nordvesttyske og sydskandinaviske område (25). Glaseret, rødbrændt lertøj optræder da også før 1200 i bl.a. det nederlandske område (26). Glasur på pibelersvarer i 1100-årene er kendt fra f.eks. værkstederne i Andenne, og allerede før ca.

900 glaseres der i England (27), men specielt når det gælder oprindelsesstedet for de små krukker, havde det været rart med en større viden om lertøjsproduktionen i det nuværende belgiske og nordvestfranske område (28). Så længe denne ikke foreligger, kan man ikke se bort fra, at vore krukker – og måske også figurerne – stammer derfra. Nøje sammenlignende studier af alle fund og af de dertil knyttede oplysninger er nødvendige. På nuværende tidspunkt er det imidlertid spændende at konstatere, at sådanne små genstande muligvis hører til forløberne for den glaserede keramik i Nord-europa, hvor de efterhånden optræder så mange steder i det glaserede lertøjs kernelande, at det fremhæver disses fællestræk.

Inden for dette område kan den største fundkoncentration, når det gælder enkelte typer, ikke uden videre afsløre et værksteds beliggenhed eller tyngdepunkter i handelen – i så fald måtte Bergen eller måske Ribe have en chance med de små krukker – men de dateringer, der efterhånden indhentes fra forskellig side, understreger, hvor vigtigt det er at arbejde på grundlag af stratigrafisk sikre og veldokumenterede udgravninger. Selv enkelte skår af f.eks. glaseret lertøj fra lag, hvor den slags umiddelbart virker som fremmede fugle, er af betydning. Denne artikel skal derfor munde ud i et ønske om, at prioriteringen af midler til arkæologiske udgravninger også sker under hensyntagen til, at en efterfølgende bearbejdning gennemføres, f.eks. med sigte på at øge kendskabet til bestemte fundgrupper og deres datering, såsom netop keramikken.

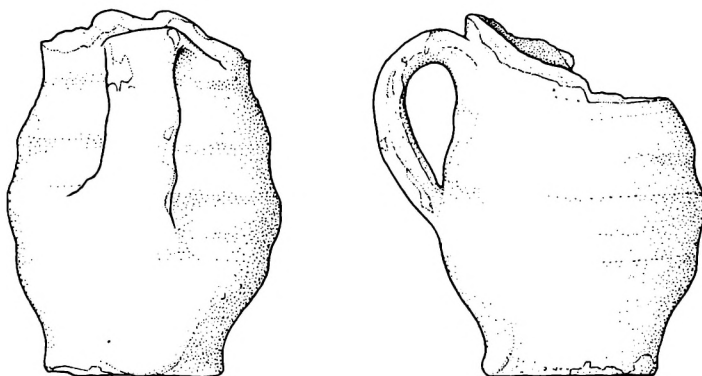
Katalog

Tegningerne, gengivet i 1:1, er udført af registrator Aage Andersen, Den antikvariske Samling. Fotos efter negativer i Samlingen. Diametermålene er i alle tilfælde største tværmål på korpus. Fundstederne er vist på fig. 1.

Kat. 1

Kat. 1
ASR mus.nr. 557A
Finslemmet, hvidgrå pibelpersmasse med brunlig til sortagtig,

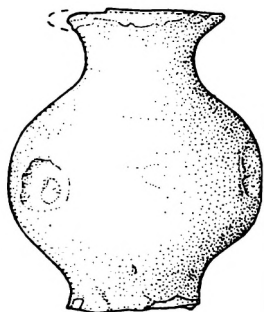

Kat. 2

skinnende blyglasur på yderside og bund. På korpus' yderside et svagt trykmærke samt drejespor. En lerkugle i krukken. Højde: 4,0 cm. Diam.: 3,4 cm.

Fundet sammen med kat. 2 i foråret 1880 »dybt nede i Grunden« på matr.nr. 99-100 ifølge protokolindførslen. Denne beror på et ældre matrikelnummersystem, og de pågældende numre svarer dermed til den nuværende matr.nr. 126a. Den oprindelige beskrivelse lyder: »2 smaa Lerkrukker, den ene rød, den anden sortagtig blank neppe 2 Tommer høje, benyttede som et Slags Bjelder eller Rangler, idet der inden i hver af dem findes en løstliggende Sten.«

Kat. 3

Kat. 2

ASR. mus.nr. 557B

Miniaturekande med båndformet hank, af finslemmet, grålig pibelpersmasse, med tyk, grøn og skinnende blyglasur på ydersiden, bunden og det meste af kandens inderside. Drejefurer på korpus' yderside. Det meste af halsen og hele randpartiet afbrudt. Højde: 4,9 cm. Diam.: 3,6 cm.

Proveniensen som kat. 1. Af den under kat. 1 citerede protokolindførsel fremgår, at kanden dengang må have været komplet og have indeholdt en kugle. Hvornår den er blevet skadet vides ikke.

Kat. 3

ASR mus.nr. 579A

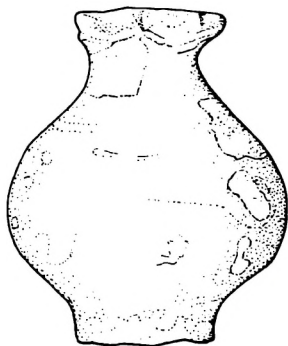
Finslemmet, lysgrå pibelpersmasse med mørkegrønlig, sortspættet og tildels skinnende blyglasur på yderside og bund. På korpus' yderside drejespor samt et kraftigt og to svagere trykmærker, dækket af glasuren. En lerkugle i krukken. Højde: 4,0 cm. Diam.: 3,3 cm.

Fundet sammen med mus.nr. 577-583 (deriblandt kat. 4) »2 á 3 Alen under Jorden i Badstuegade ved Nedlæggelsen af en Spildevandsledning fra Vandværket«. Ingen yderligere oplysninger.

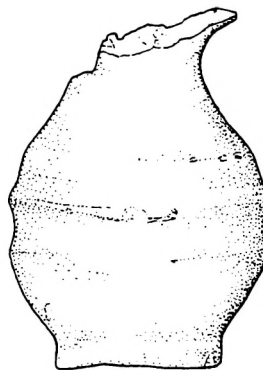
Kat. 4

ASR mus.nr. 579B

Som kat. 3, men med lysere grøn glasur, der er afsprængt i pletter. Kun to trykmærker på korpus. Højde: 4,5 cm. Diam.: 3,8 cm.

Kat. 4

Kat. 5

Kat. 5

ASR mus.nr. 7187

Finslemmet, grågullig pibellersmasse med tyk, grønlig, sortskinnende blyglasur på yderside og bund. Drejefurer på ydersiden og en lerkugle i krukken. Randen afbrudt. Højde: 4,7 cm. Diam.: 3,4 cm.

Fundet ved jordarbejde ved Sct. Catharinæ Plads.

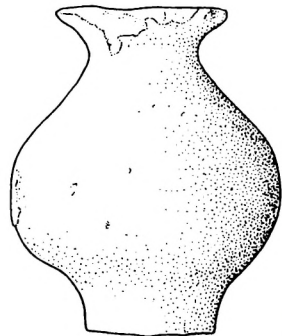
Kat. 6

Kat. 6

ASR mus.nr. 8239

Finslemmet, grågullig pibellersmasse med matskinnende, tyk, brunlig til klar blyglasur (med mørkt brunlige partier) på yderside og bund. Muligvis er der pletter af lys pibeler på korpus' yderside under glasuren. Tre trykmærker, deraf et kraftigt, på korpus' yderside, der ligeledes har drejespor. En lerkugle i krukken. Højde: 4,4 cm. Diam.: 3,5 cm.

Henlå ved registreringens uden oplysninger. Sikkert jordfund fra Ribe.

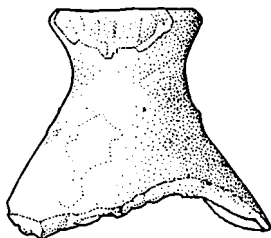

Kat. 7

ASR mus.nr. D 103

Rand- og lidt af skulderparti af finslemmet, gulligt pibeler. På ydersiden mørk, brunlig, svagt skinnende blyglasur. På indersiden tydelige drejespor. Største højde: 2,9 cm.

Opsamlet 1961 i fyldjord, udkørt fra grundgravning på matr.nr. 43.

Kat. 7

Kat. 8

ASR mus.nr. D 183

Finslemmet, sortgrå pibelmasse med næsten helt afsprængt, mat-sort skinnende blyglasur på yderside og bund. Pletter af glasur på indersiden fremtræder brunlige til klare. Drejespor på inder- og yderside. Randpartiet og formentlig også kuglen mangler. Højde: 4,2 cm. Diam.: 3,6 cm.

Opsamlet 1961 i fyldjord, udkørt fra grundgravning på matr.nr. 46.

Kat. 9

ASR mus.nr. D 882

Bundfragment af finslemmet, lysgrå pibelmasse med afskallende, skorpet blyglasur på yderside og bund. Indersiden har drejespor. Højde: 1,6 cm. Bundens diam.: 2,3 cm. Antagelig er glasuren skadet ved brand.

Fra udgravning i 1965, ASR j.nr. 43/64, på matr.nr. 42 foretaget i kunstige lag. Fundet i niveauet mellem 2,5 og 2,0.

Kat. 10

ASR mus.nr. D 883

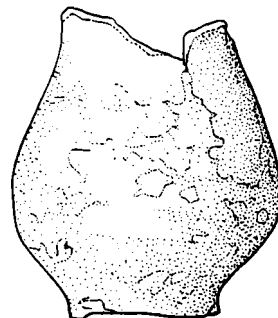
2 sideskår, antagelig fra miniaturekrukke, af finslemmet, grålig pibelmasse. Det ene skår uglaseret, det andet dækket på ydersiden af klar lysbrunlig blyglasur samt slaggeagtig belægning.

Samme proveniens og kunstige lag som kat. 9.

Kat. 11

ASR mus.nr. D 907

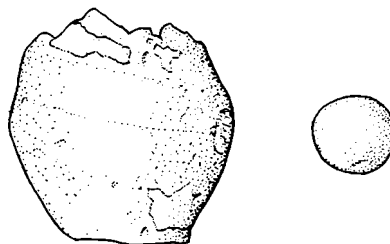
Korpusdel, af finslemmet, gulhvid pibelmasse med rødlige prikker. På ydersiden og bunden pletvise rester af grøn, klart skinnende

Kat. 8

Kat. 9

Kat. 11

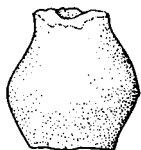
blyglasur. Drejespor og antydning af et trykmærke på ydersiden. Højde: 3,1 cm. Diam.: 2,9 cm. I krukken ligger en tilhørende kugle af samme lermasse, uregelmæssigt fingerrullet. Diam.: 1,0 cm.

Samme proveniens som kat. 9, fundet i niveauet mellem 2,0 og 1,5.

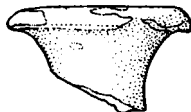
Kat. 12

ASR mus.nr. D 908

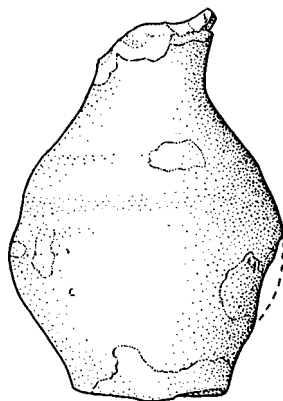
Stykket ikke genfundet efterår 1987. Protokolbeskrivelsen lyder: »Overdel af rangle med bred tragtformet, udadbøjet mun-

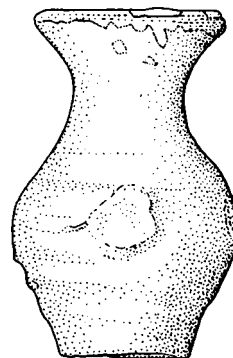
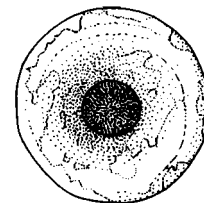
Kat. 13

Kat. 14

Kat. 15

Kat. 16

dingsrandkrave, indsnævret hals og nedadskrånende skulderparti, til dels afbrudt. Materialet er hårdtbrændt grågul pibelpersmasse med stærkt afskallet søvlglassagtig glasur på ydersiden.«

Samme proveniens som kat. 9, fundet i niveauet mellem 2,0 og 1,5.

Kat. 13

ASR mus.nr. D 1027

Finslemmet, hvidlig pibelpersmasse med klar, til brunlig, søvlglassagtigt skinnende blyglasur på yderside og bund. Et trykmærke på korpus' yderside samt glasurspor på indersiden. En lerkugle i krukken, hvis randparti mangler. Højde: 1,9 cm. Diam.: 1,7 cm.

Samme proveniens som kat. 9, fundet i udgravningen til funderingsbrønd nr. VII, funddybde 4,5 m.

Kat. 14

ASR mus.nr. D 1767

Mundingsparti af finslemmet, gulbrun pibelpersmasse, med sortgrøn, søvlglassagtigt skinnende blyglasur på yder- og inderside. Højde: 1,4 cm. Mundingens ydre diam.: 2,5 cm.

Fra udgravning i 1970, ASR j.nr. 24M70D, på matr.nr. 126a, lag M 40-60.

Kat. 15

Mus.nr. ASR 307 × 66

Finslemmet, gulbrun pibelpersmasse med pletvist afskallet, klar til

grønlig blyglasur på yderside og bund. Drejespor på ydersiden og i krukken en kugle. Randen afbrudt. Højde: 5,1 cm. Diam.: 3,6 cm.

Indkommet som gave 1983 med oplysning om, at krukken er fundet ved fjernvarmeopgravninger i Grønnegade.

Kat. 16

Mus.nr. ASR 366 × 1

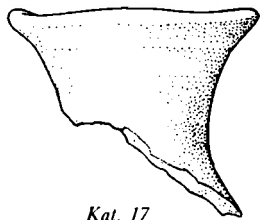
Finslemmet, gråhvid pibelpersmasse med sortgrøn, søvlglassagtigt skinnende blyglasur på yderside, randoverside og bund. Drejespor samt tre tydelige trykmærker på korpus' yderside. En kugle i krukken. Højde: 4,7 cm. Diam.: 3,0 cm.

Fundet ved udgravning i 1985 i Grønnegade's sydlige del, ASR 366, i forbindelse med kloakgravninger. Løsfund, men antagelig fra et 1200-tals lag.

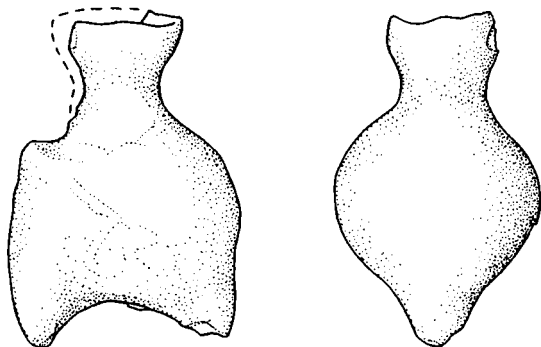
Kat. 17

Mus.nr. ASR 367 × 25

Randparti af finslemmet, hvidgrå pibelpersmasse, med søvglinsende

Kat. 17

Kat. 18

blyglasur på yderside og randoverkant. Højde: 2,9 cm. Mundingens ydre diam.: ca. 3,3 cm.

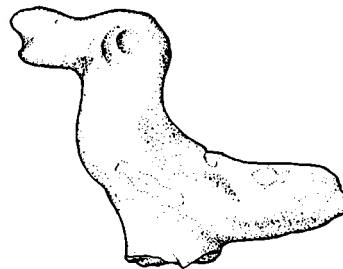
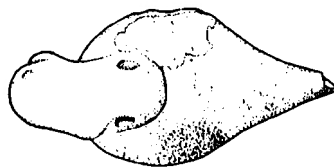
Proveniensen som kat. 16, løsfund fra udgravning, ASR 367, i 1984.

Kat. 18

Mus.nr. ASR 565 × 125

Finslemmet, gullig pibelpersmasse, med enkelte mørke prikker, der ses i brudflader. På ydersiden og den tragtformede hals' inderside tyk, klar, skinnende til gulbrunlig blyglasur med mørke pletter (minder om marmorering). Omtrent halvdelen af halspartiet samt lidt af den ene af de to knopper foruden er brudt af. Rummer en kugle. Har aldrig været bestemt til at kunne stå. Højde: 4,7 cm. Diam.: 2,7-3,0 cm.

Fundet ved udgravning i 1987, ASR 565, på matr.nr. 281f, lag A223, der udgør en del af en grøstøpfyldning, og som er aflejret oven på et udbredt fyldlag med bl.a. et betydeligt indhold af stentøj og glaseret lertøj. I A223 var der skår af samme slags varer. Udgravningen er endnu ikke færdigbearbejdet.

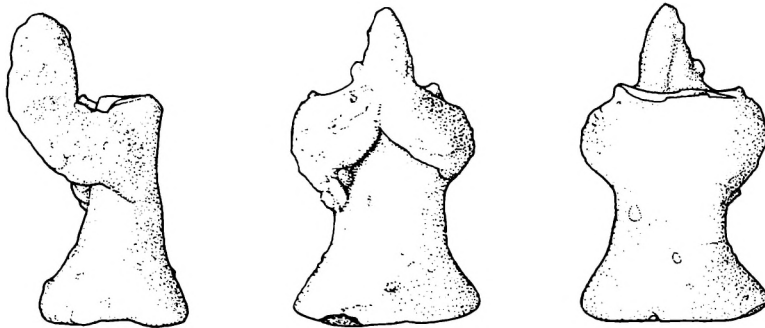
Kat. 19

Kat. 19

ASR mus.nr. R 4375

Fragmenteret figur af en fugl (and?), hvoraf et fodstykke mangler. Af finslemmet pibelpersmasse med tyk, brunlig, skinnende blyglasur med mørke pletter. I bunden er ved indstikning dannet et spidsbundet hul, sikkert af brændingstekniske årsager. Højde: 3,4 cm. Længde: 5,0 cm.

Fundet ved udgravning 1955-56, ASR j.nr. 52/64, på matr.nr. 403. Udgravningen ubearbejdet, nærmere datering ikke mulig.

Kat. 20

Kat. 20

ASR mus.nr. R 5978

Fragmenteret menneskefigur, antagelig af en knælende person med oprakte, sammenlagte hænder. Hovedet mangler. Af finslemmet, hvidgul pibelpersmasse med grynet, grønlig til brunlig blyglasur. Fra den konkave bund fører et spidst kegleformet hul opad i figuren, sikkert af brændingstekniske årsager.

Proveniensen m.v. som kat 19.

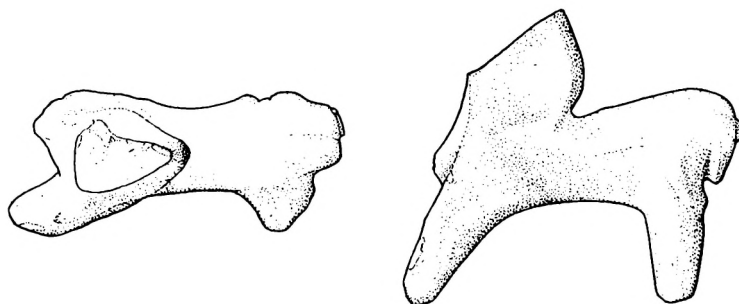
Kat. 21

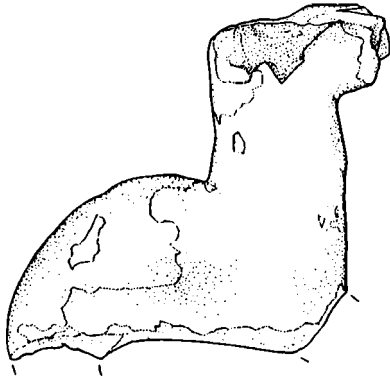
ASR mus.nr. D 200

Fragmenteret hestefigur, af finslemmet, gulligrød pibelpersmasse med mørkegrøn, skinnende blyglasur. I bunden af figuren et spidst hul. Hoved, samt højre for- og bagben mangler. Figuren er presset frem af en eller flere klumper ler. Højde: 4,2 cm. Længde: 3,9 cm.

Henlå på museet i en cigarkasse uden oplysninger. Ved indførslen i protokollen 1960 formodede man, at figuren stammer fra jordfyld fra enten matr.nr. 43 eller 46. Dens datering må betegnes som uvis.

Kat. 21

Kat. 22

Kat. 22

ASR mus.nr. D 1667

Fragmenteret hestefigur, af finslemmet, gullig pibeltersmasse med delvist afskallet, grønsort, skinnende blyglasur. I bunden af figuren et spidsbundet hul. Hoved, forben og det meste af bagben mangler. Figuren er tildels formet ved tilskæring, og den er, i modsætning til de øvrige, katalogiserede stykker, temmelig porøs i godset. Højde: 5,7 cm. Længde: 4,8 cm.

Opsamlet 1966 i jordbunker, udkørt fra grundgravning på matr.nr. 42. Figurens datering må betegnes som uvis.

Noter

1. Bencard 1972(b), s. 18f.
2. Petersen 1985, s. 105f. Madsen & Mikkelsen 1985.
3. Nielsen 1981, s. 22ff. Petersen 1985, s. 103.
4. Jvf. Olsen 1975, s. 238, hvor bandlysningen dog foreslås tidsbe-grænset.
5. Ifølge gennemgang af protokollen, udgravningerne publiceret i Bencard (ed.) 1981ff.

6. Madsen 1982. Jensen, Madsen & Schiørring 1983, s. 166f., samt en række gravninger, foretaget i 1983 med støtte af Dronning Margrethe 2.'s Arkæologiske Fond. Resultaterne publiceres i Madsen 1988(b).
 7. Den pågældende udgravning, ASR 565, (leder: forfatteren), ske-te i henhold til museumslovens § 26 og betales af den offentlige bygherre, kirkeministeriet. Udgravningens assistent, stud.mag. Hans Mikkelsen, har venligst hjulpet med oplysninger.
 8. Beckmann 1975, s. 19f. Om stentøj i Ribe, Madsen 1988(a).
 9. Petersen 1985, s. 106.
 10. Bencard 1972(a), s. 31.
 11. Madsen 1982, s. 81f. Madsen 1987, s. 72ff. Madsen 1988(c). Opsamlingen har j.nr. ASR 373.
 12. Bencard 1972(b), s. 18f.
 13. Petersen 1985, s. 106.
 14. F.eks. Beckmann 1975, Taf. 55,11-16 og Taf. 56,1-21.
 15. Jvf. KHLNM, art. Aerofoner (bd. 1. sp. 28 ff.), Fløjt (bd. IV, sp. 438 f.), Pipa I (bd. XIII, sp. 322ff.).
 16. Bencard 1972(b), s. 18f. Herteig 1959, s. 182 f., Herteig 1961, s. 28.
 17. Note 16.
 18. Grimm 1968, s. 140 og Taf. 57c.
 19. Schütte 1982, s. 207. Rötting 1985, s. 122.
 20. Grimm 1968, s. 140 og Taf. 57b.
 21. Engfer 1965. Keller 1975, s. 106f. Jvf. Erdmann 1984, s. 108.
 22. Hurst (ed.) 1971, Hauser 1983 m.henv. De tidligste, daterede fund af glaseret lertøj i Ribe, se Madsen 1986.
 23. Lüdtke 1985, s. 55 og Taf. 38,6-9 og 12.
 24. Andersen (i trykken) samt venlig meddelelse fra museumsinspektør H. Hellmuth Andersen, Forhistorisk Museum, Moesgård. Jvf. Erdmann 1984, s. 108 og Erdmann 1986, samt venlig meddelelse fra W. Erdmann, Amt für Vor- und Frühgeschichte (Bodendenkmalpflege) der Hansestadt Lübeck, Lübeck.
 25. Erdmann 1984, s. 108f. Madsen 1988(c).
 26. Janssen 1983, s. 137 m.henv. Verhaeghe 1982, s. 151f. Verhaeghe 1983, s. 70f.
 27. Borremans & Warginaire 1966.
 28. For Paris' vedkommende, se senest Nicourt 1986. I maj måned 1987 dannedes en nordfransk gruppe af keramikforskere m.fl.: Groupe de Recherches et d'Etudes sur la Céramique dans le Nord/Pas-de-Calais (G.R.E.C.).
- * Et referat af ovenstående artikel med yderligere henvisninger vil blive bragt på tysk i symposieberetningen fra »Internationales

Kolloquium, Töpfereiforschung – archäologisch, ethnologisch, volkskundlich« på Museet på Gottorp i Slesvig, den 19.-21. nov. 1987, der trykkes som bind 2 af »Töpferei- og Keramikforskning«, 1988 (udg. H. Lütke/R. Vossen).

Litteratur

- Andersen, H. Hellmuth: Die Südsiedlung von Alt Lübeck, Eine Nachgrabung im sogenannten Handwerkerviertel des Königs Heinrich, LSAK – Lübecker Schriften für Archäologie und Kulturgeschichte, Bonn (i trykken).
- Beckmann, B.: Der Scherbenhügel in der Siegburger Aulgasse, Bd. 1 (Rheinische Ausgrabungen Bd. 16), Bonn 1975.
- Bencard, M.: Den arkæologiske baggrund, i: Bencard, M. & Lange, J.: Botaniske resultater af en udgravning i Ribe, Mark og Montre 1972, s. 27-37, 1972(a).
- Bencard, M.: Medieval pottery imported into Denmark, Chateau Gaillard V, Caen 1972, s. 13-19, 1972(b).
- Bencard, M. (ed.): Ribe Excavations 1970-76, vol. Iff., Esbjerg 1981ff.
- Borremans, R. & Warginaire, R.: La céramique d'Andenne, Recherches de 1956-1965, Rotterdam 1966.
- Engfer, H.: Die Reliquienfunde in St. Godehard zu Hildesheim, Alte und neue Kunst im Erzbistum Paderborn Nr. 15, 1965, s. 13-15.
- Erdmann, W.: Hochmittelalterliche Keramik (Horizont 6), i: Gabriel, I.: Starigard/Oldenburg, Hauptburg der Slawen in Wagrien, I, Stratigraphie und Chronologie (Archäologische Ausgrabungen 1973-1982), Neumünster 1984, s. 101-116.
- Erdmann, W.: Ein lübeckisches Fachwerkhaus um 1173, Archäologisches Korrespondenzblatt 16, 1986, s. 369-377.
- Grimm, P.: Tilleda, Eine Königspfalz am Kyffhäuser, Teil 1: Die Hauptburg (Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Schriften der Sektion für Vor- und Frühgeschichte, Bd. 24), Berlin 1968.
- Hauser, G.: Glasierte Keramik des frühen Mittelalters aus der Domgrabung, Kölner Dombatt, Jahrbuch des Zentral-Dombau-Vereins, 48. Folge, 1983, s. 161-172.
- Herteig, A. E.: The Excavation of 'Bryggen', the old Hanseatic Wharf in Bergen, Medieval Archaeology III, 1959, s. 177-186.
- Herteig, A. E.: Bryggen i Bergen, Bergen 1961.
- Hurst, J. (ed.): Red-Painted and Glazed Pottery in Western Europe from the Eighth to the Twelfth Century, Medieval Archaeology XIII, 1969, (1971), s. 93-147.
- Janssen, H.: Later medieval pottery production in the Netherlands, i: Davey, P. & Hodges, R. (eds.): Ceramics and Trade, The production and distribution of later medieval pottery in north-west Europe, Sheffield 1983, s. 121-185.
- Jensen, S., Madsen, P. Kr. & Schiørring, O.: Excavations in Ribe 1979-82, Journal of Danish Archaeology 2, 1983, s. 156-170.
- Keller, H.: Reliquien, in Architekturteilen beige setzt, i: Beckmann, R. m.fl. (eds.): Beiträge zur Kunst des Mittelalters, Festschrift für Hans Wentzel, Berlin 1975, s. 105-114.
- KHLNM: Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder, bd. Iff. København 1956ff.
- Lütke, H.: Die mittelalterliche Keramik von Schleswig, Ausgrabung Schild 1971-1975 (Ausgrabungen in Schleswig, Berichte und Studien 4), Neumünster 1985.
- Madsen, P. Kr.: Keramik fra en gravning i Ribes vestby – import, lokalkronologi og datering, hikuin 8, 1982, s. 77-94.
- Madsen, P. Kr.: The Earliest Dated Finds of Glazed Pottery in Ribe, Medieval Ceramics, Bulletin of the Medieval Pottery Research Group 9, 1985, (1986), s. 57-63.
- Madsen, P. Kr.: A Survey of the Research of Danish Medieval Pottery, Medieval Ceramics, Bulletin of the Medieval Pottery Research Group 10, 1986, (1987), s. 57-84.
- Madsen, P. Kr.: A short survey of the medieval pottery finds from Ribe (South-Western Jutland, Denmark) – with special attention to the Rhenish imports, B.A.R. – British Archaeological Reports, International Series, 1988 (i trykken), 1988(a).
- Madsen, P. Kr.: Middelalderkeramik fra syv udgravninger i Ribe 1980-84 – kronologi, datering og bytopografi, Kuml 1988, 1988(b).
- Madsen, P. Kr.: On the Dating of Medieval Pottery in the Light of Recent Finds from Ribe, Journal of Danish Archaeology 6, København 1988 (i trykken), 1988(c).
- Madsen, P. Kr. & Mikkelsen, H.: Sudergade, Skalk 1985, 6, s. 9-13.
- Nicourt, J.: Céramiques médiévales parisiennes, classification et typologie, Ermont 1986.
- Nielsen, I.: Torvene i Ribe, hikuin 7, 1981, s. 15-32.
- Olsen, O.: Nogle tanker i anledning af Ribes uventet høje alder, Fra Ribe Amt 19, 1975, s. 225-258.
- Petersen, J. E.: To somme i Ribes kloakker, Arkæologiske undersøgelser under et anlægsarbejde, Mark og Montre 1985, s. 99-108.

Rötting, H.: Stadtarchäologie in Braunschweig, Ein fachübergreifender Arbeitsbericht zu den Grabungen 1976-1984 (Forschungen der Denkmalpflege in Niedersachsen 3), Hameln 1985.

Schütte, S.: Spielen und Spielzeug in der Stadt des späten Mittelalters, Hefte des Focke Museums 62, 1982 (Aus dem Alltag der mittelalterlichen Stadt), s. 201-210.

Verhaeghe, F.: Laat-middeleeuws hoogversierd aardewerk in de La-

ge Landen, In de »porseleinkast« van de laatmiddeleeuwse burger, Rotterdam Papers IV, 1982, s. 151-173.

Verhaeghe, F.: Medieval pottery production in coastal Flanders, in: Davey, P. & Hodges, R. (eds.): *Ceramics and Trade, The production and distribution of later medieval pottery in north-west Europe*, Sheffield 1983, s. 63-94.